Kálmán Béla professzor, akadémikus (1913–2013) születésének századik évfordulójára

Kálmán Béla professzor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 1913. február 28-án, a Kalevala napján született. Lakompakon (korábban Sopron vármegye, ma Burgenland, Ausztria). 1936-ban szerzett Budapesten magyar–francia szakos tanári diplomát, majd 1938-ban finnugor nyelvészetből doktorált *(Obi-ugor állatnevek)*. Ezután Budapesten és Érsekújváron tanított gimnáziumban (1938–1945). A háborús évek és a szovjet fogságból visszatérése után 1947-től 1949-ig a budapesti egyetem bölcsészkarának dékáni hivatalában dolgozott titkárként, majd 1949-től 1952-ig tudományos kutatóként az Akadémia Nyelvtudományi Intézetének munkatársa lett. Itt folytathatta vogul nyelvi kutatásait: hozzálátott Munkácsi Bernát vogul nyelvi gyűjtésének feldolgozásához *(Vogul Népköltési Gyűjtemény III/2, IV/2),* valamint részt vett a középiskolák számára szánt magyar nyelvtankönyv szerkesztésében is.

1952-ben meghívták professzornak az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetem Finnugor Nyelvészeti Tanszékének élére, Debrecenbe. 1957-ben megvédte akadémiai doktori értekezését *(Die russischen Lehnwörter im Wogulischen),* 1973-ban az MTA levelező, majd 1982-től rendes tagja lett (székfoglalóját 1983-ban tartotta *Szövegtan és tipológia* címmel).

Kutatásai felölelik a nyelvtudománynak szinte minden területét: önálló munkáinak sora kiterjed a tudományos monográfiáktól a tudománynépszerűsítő munkákig, a napilapok nyelvművelő cikkeiig. A hazai és nemzetközi fórumokon egyaránt jelen volt. Fáradhatatlanul írt kritikákat a hazai és nemzetközi szakmai művekről, és tevékeny részt vett a tudományos minősítésben disszertációk sorának opponenseként is. Számtalan könyv és tanulmány lektorálását is elvégezte, továbbá az észt szépirodalom és a vogul népköltészet igényes műfordítójaként is jeleskedett. Kálmán Béla tudósi és emberi habitusa hitelesen közvetítette a szakmának és a nagyközönségnek is tudományos kutatásának eredményeit.

Munkássága töretlen lendülettel szolgálta a finnugor és magyar nyelvtudományt. Tudományos publikációinak sora a bizonyság erre. Ezek népszerűségét, „használati értékét” igazolja az egymást követő, átdolgozott, ill. változatlan kiadások sora *(Nyelvjárásaink, Chrestomathia Vogulica, A nevek világa)*. Saját vogul gyűjtése 1976-ban látott napvilágot *(Wogulische Texte mit einem Glossar*) Kiemelkedő, igen jelentős produktumnak – fő művének – tartom Munkácsi szógyűjtésének a kiadását tudományos vogul nyelvjárási szótár formájában (Munkácsi–Kálmán, *Wogulisches Wörterbuch,* 1986). Ebbe beledolgozta saját gyűjtésének eredményeit is. Fontosnak vélem az általa szerkesztett nagyszabású vogul költészeti antológiát (*Leszállt a medve az égből,* 1980) és a *Munkácsi Bernát* munkásságát bemutató összefoglalást a múlt magyar tudósai sorozatban (1981). A nyaranta Debrecenben tanuló külföldi hallgatók szívesen gondolnak rá mint a Nyári Egyetem igazgatójára.

Tudományos munkásságát teljes részletességgel a Kiss Antal által összeállított bibliográfiából ismerhetjük meg (1993). Ilyen életművet csak igazán kivételes tudósegyéniség mondhat magáénak!

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem 32 éves aktív tevékenysége elismeréseként díszdoktorává avatta 1988-ban, 1994-ben pedig Debrecen Város önkormányzata díszpolgárává választotta.

A tudós professzor 1997 óta nyugszik a debreceni köztemető díszsírhelyén, amelyet városának díszpolgáraként érdemelt ki. A síremléket menye, Lóránt Zsuzsa szobrászművész tervezte; ugyanígy az ő munkája a DAB-székházban található fejszobor is.

KERESZTES LÁSZLÓ

Kálmán Béla főbb művei

- Obi-ugor állatnevek. MNyTK 43. Budapest. 1938.
- A mai magyar nyelvjárások. Tankönyvkiadó, Budapest. 1951, 1953.
- Manysi (vogul) Népköltési Gyűjtemény III/2. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1952.
- Manysi nyelvkönyv. Tankönyvkiadó. Budapest, 1955.
- Die russischen Lehnwörter im Wogulischen. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1961.
- Manysi (vogul) Népköltési Gyűjtemény IV/2. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1963.
- Chrestomathia Vogulica. Tankönyvkiadó. Budapest, 1963, 1976, 1989.
- Vogul Chrestomathy. Indiana University Publications. The Hague, Mouton and Co. 1965.
- Nyelvjárásaink. Tankönyvkiadó, Budapest. 1966, 1971, 1974, 1977, 1989.
- A nevek világa. Gondolat, Budapest. 1967, 1969, 1973, 1989.
- Wogulische Texte mit einem Glossar. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1976.
- The World of Names. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1978.
- Leszállt a medve az égből. Európa, Budapest. 1980.
- Munkácsi Bernát. A múlt magyar tudósai. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1981.
- Szövegtan és tipológia. Akadémiai székfoglaló. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1984.
- Wogulisches Wörterbuch. Gesammelt von Bernát Munkácsi, geordnet, bearbeitet und herasugegeben von Béla Kálmán. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1986.

Kálmán Béla életéről

- Keresztes László: Zum 80. Geburtstag von Béla Kálmán. Folia Uralica Debreceniensia 3 [1994]: 149–150.
- Kiss Antal: Béla Kálmán Bibliographie 1934–1992. Eurolingua, Eurasian Linguistic Association, Bloomington, Indiana. 1993.
- Sebestyén Árpád: Kálmán Béla hetvenéves. Magyar Nyelvjárások 25 [1983]: 5–26.

*

Az akadémikus professzor centenáriumán tanítványai és munkatársai tisztelettel emlékezünk kedves alakjára, és szeretettel zárjuk szívünkbe azt a képet, amely bennünk a tanórákon, az intézeti rendezvényeken és a baráti beszélgetések során kialakult róla.

2013. február 28-án Keresztes László és Maticsák Sándor megkoszorúzta Kálmán Béla sírját a debreceni köztemetőben.